

III.MACRO-ECONOMISCHE VOORUITZICHTEN

Het uitgangspunt voor de begroting moet een gebalanceerde begroting zijn met een internationaal acceptabel tekort en de realistische ramingen van de overheidsontvangsten en -uitgaven een reflectie is van het te voeren beleid. Het realiseren van de doelen in de begroting moet een gezamenlijke inspanning zijn van de overheid, de vakbeweging, het bedrijfsleven, ngo's, religieuze en overige maatschappelijke organisaties. Echter wordt de economie van Suriname ook beïnvloed door internationale ontwikkelingen, die impact heeft bij de begrotingsuitvoering en derhalve aanpassingen of beperkingen kunnen opleggen om de doelen binnen een bepaalde termijn te realiseren. De macro-economische doorwerking in zowel de verwachte overheidsontvangsten als de overheidsuitgaven treft de totale samenleving.

De mondiale groei² zal naar verwachting 3,1 procent bedragen in 2024 en 3,2 procent in 2025, als gevolg van de verwachte veerkracht in de Verenigde Staten en diverse andere landen, de grote opkomende markten en ontwikkelingseconomieën, evenals de begrotingssteun in China. De voorspelling voor 2024-2025 ligt echter onder het historische gemiddelde (2000-2019) van 3,8 procent, met verhoogde rentes vanwege het beleid van de centrale banken om de inflatie te bestrijden, een intrekking van de begrotingssteun tegen de achtergrond van hoge schulden die op de economische activiteit drukken, en een lage onderliggende productiviteit. De inflatie daalt in de meeste regio's sneller dan verwacht, terwijl de problemen aan de aanbodzijde worden opgelost en het restrictieve monetaire beleid wordt doorgevoerd. De mondiale inflatie zal naar verwachting dalen tot 5,8 procent in 2024 en tot 4,4 procent in 2025, waarbij de voorspelling voor 2025 naar beneden wordt bijgesteld.

Voor Suriname is de verwachte groei in 2024 geschat op 3 procent en zal naar verwachting op hetzelfde niveau blijven in de periode 2025 – 2028. De inflatie neemt af en zal rond de 20% liggen eind 2024 (gemiddelde inflatie). Naar schatting zal het vervolgens verder dalen naar het niveau van 15% tegen eind 2025.

De overheidsfinanciën zal op een gezond en duurzaam spoor worden voortgezet. De begroting voor het dienstjaar 2024 is vastgesteld in overeenstemming met de doelstelling van het IMF-programma, op een primair begrotingssaldo van 2,7 procent van het BBP. Voor het dienstjaar 2025 is het primair begrotingssaldo geraamd op 3,5 procent. Aan de uitgavenkant zullen in het kader van de Public Sector Reform maatregelen worden getroffen om het ambtenarenbestand op te schonen en de personele uitgaven worden gemonitord ter handhaving van een duurzaam financieel beheer. De subsidies voor elektriciteit worden geleidelijk afgebouwd en tegelijkertijd zullen de sociale uitgaven aangepast worden ter bescherming van kwetsbare huishoudens. Aan de inkomstenzijde zal meer aandacht worden gegeven aan de niet-belasting ontvangsten door diverse tarieven te evalueren en aanbevelingen te doen welke posten meer inkomsten kunnen genereren. In het kader van de BTW implementatie, zal

² World Economic Outlook January 2024

ter verbetering van de dienstverlening en de financiële administratie bij het directoraat Belastingen, verder gewerkt worden aan de capaciteit om onder andere de achterstallige btw teruggaven snel weg te werken.

De inzet en kunde om begrotings- en monetaire discipline en macro-economische stabilisatie te realiseren, heeft vruchten afgeworpen. Het economisch herstel zet door, de nominale wisselkoers is stabiel geweest en de inflatie vertoont een gestaag neerwaartse trend en de kredietgroei in de particuliere sector blijft beperkt. Het beleggersvertrouwen verbetert en de betrokkenheid van donoren neemt toe. Deze bewezen staat van dienst op het gebied van verstandig begrotings- en monetair beleid, gecombineerd met de succesvolle afronding van de particuliere schuldherschikking, heeft geleid tot een upgrade van de kredietwaardigheid door S&P.

Er zal prioriteit worden gegeven aan verbeteringen in het tijdig betalen van de verplichtingen teneinde de betalingsachterstanden bij nieuwe leveranciers te beperken en een strategie te implementeren om de bestaande betalingsachterstanden af te wikkelen. Om het financieel beheer van de staatsschuld te versterken is er een memorandum van overeenstemming ondertekend tussen de Centrale Bank van Suriname (CBvS), het Bureau voor de Staatsschuld (SDMO) en het Ministerie van Financiën en Planning (MFP), waarin de verantwoordelijkheden en procedures voor de betalingen van de externe schuldendienst worden uiteengezet. Bij de buitenlandse schuld wordt gewerkt aan het wegwerken van alle resterende betalingsachterstanden op staatsobligaties en binnenlandse leningen. In overeenstemming met de verplichtingen uit het IMF-programma zullen er geen nieuwe overheidsgaranties afgegeven worden en worden ook geen schulden aangegaan die gedekt zijn door inkomsten uit natuurlijke hulpbronnen.

Bij de implementatie van het IMF-programma, wordt elk kwartaal een evaluatie gedaan om na te gaan als Suriname heeft voldaan aan de gestelde eisen. De "IMF Program Monitoring Unit" zal erop toezien dat ons land de gestelde targets tijdig en volledig behaalt. Na elke review van het IMF wordt het besluit genomen of de financiële middelen gealloceerd worden, dus het is cruciaal dat de QPC (Quantitative Performance Criteria) wordt gehaald. De (QPC) en de Indicative Target (IT) voor 2025 is vastgesteld op basis van het macro-economische raamwerk. De maatregelen die uitgevoerd moeten worden gedurende het IMF-programma, zijn binnen een tijdslijn vastgelegd onder "structural benchmarks". In bijlage 2 is er een overzicht van de "structural benchmarks" gepresenteerd. Het Bestuur van het IMF heeft bij de 4^e review goedgekeurd om het IMF-programma tot en met maart 2025 te verlengen. In het eerste kwartaal 2024 is gestart met de 5^e review en op 20 maart 2024 is er een positieve beoordeling ontvangen.

Bij het opstellen van de begroting is het noodzakelijk dat de macro-economische ontwikkelingen in acht worden genomen. De macro-economische ontwikkelingen bepalen de hoogte van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en de invloed daarvan op de (belasting-) ontvangsten en uitgaven van de overheid. Met betrekking tot de uitgaven zijn met name de ontwikkeling van de lonen en salarissen van belang, aangezien deze zwaar drukken op het beschikbare budget. Verder speelt ook het inflatiecijfer een belangrijke rol, omdat dit de ontwikkelingen van de prijzen en de reële waarde van de lonen en salarissen weergeeft.

Tabel 1. Enkele macro-economische indicatoren

Macro-economische indicatoren	2023 Realisatie	2024 Projectie	2025 Projectie	2026 Projectie	2027 Projectie	2028 Projectie
BBP (x SRD miljoen)	139.490	170.864	170.864	195.976	219.798	243.102
Reele BBP	2,1	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Inflatie (12 mnds gemidd)	51,6	20,7	14,8	9,7	7,6	5,0
Inflatie (jaareinde)	32,6	14,2	11,0	8,0	6,6	5,0
Primaire rekening (% BBP)	1,3	2,7	3,5	3,5	3,5	3,7
Totale rekening (% BBP)	-1,7	-1,1	-0,2	-0,4	-0,4	-0,2
Goud prijs (USD per troy ounce)	1.943,1	2.061,0	2.150,6	2.283,6	2.325,7	2.325,7
Olie (USD per barrel)	80,6	77,7	73,8	70,9	69,0	67,9

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/IMF projecties

Op macro-economisch gebied zijn enkele doelen vastgesteld:

- Surplus op de primaire rekening van minimaal 3.5% van het BBP in 2025.
- Verlaging overheidsschuldquote en inlopen van betalingsachterstanden. Het terugbrengen van de schuldquote naar maximaal 60% van het BBP zal nog enkele jaren duren.
- Duurzaam evenwicht op de lopende rekening;
- Monetaire reserve minimaal 3 maanden import;
- Stabiel prijspeil: inflatie single digit, bij voorkeur maximaal 5%, en stabiele koers;
- Groei van de economie minimaal 3%, ook buiten goud en olie. Fundamenten voor groei van de particuliere sector versterken door de uitvoering van een reeks structurele institutionele hervormingen (opheffen bureaucratie).
- Opvang van kwetsbare groepen, en het scheppen van werkgelegenheid.

Op middellange termijn zal uitgaande van de verwachte economische ontwikkelingen investeringen gepleegd worden in onder andere:

- Verbetering van het ondernemersklimaat,
- Institutionele versterking overheid ter facilitering van productiebedrijven (opheffen bureaucratie en versnelde besluitvormingsproces);
- Stimuleren van KMO's (Kleine en Middelgrote Ondernemingen) door het beschikbaar stellen van middelen met aantrekkelijke financieringsvoorwaarden (zoals Fondsen);
- Betere facilitering van bedrijven die zich richten op meer waarde toevoeging van producten en diensten en accommoderen (met name de lokale content activiteiten door offshore bedrijvigheid);
- Werkgelegenheid, innovatie, en infrastructuur;
- Structurele aanpak van de financiële impact van de gezondheidssector, om de druk op de begroting te verminderen

IV. BUDGETTAIR KADER (BIJDRAGE EA/TI)

Voor de samenstelling van de begroting, worden er budgetkaders vastgesteld. Deze budgetkaders hebben als doel het inzichtelijk maken van de middellange termijn projecties en de maximale uitgaven. De Ontwerp Staatsbegroting heeft als vertrekpunt het Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk (in het Engels afgekort als MTFF/Medium-term Fiscal Framework). Om het MTFF op te stellen wordt de daaraan voorafgaande periode geëvalueerd en beleid voor de toekomst gesimuleerd. Het overheidsfinanciën beleid stuurt aan op het verkleinen van het tekort, met als doel de afhankelijkheid van geleende middelen te verminderen en zodoende de weerbaarheid van de staatsfinanciën en de staatsschuld te verbeteren.

Op middellange termijn is het absoluut noodzakelijk dat de regering de beginselen van gezond financieel management toepast om de overheidsschuld terug te brengen naar een internationaal aanvaardbaar niveau en het wettelijk vastgesteld obligoplafond.

Voor 2025 zijn de geraamde lopende overheidsontvangsten en -uitgaven vastgesteld op respectievelijk SRD 49.914 miljoen en SRD 43.275 miljoen, met als resultaat een begrotingstekort van SRD 5.881 miljoen, welke gelijk is aan 3% van het BBP. Op de primaire rekening is er een surplus geprognoseerd van SRD 6.904 miljoen, welke gelijk is aan de target van 3.5% van het BBP binnen het IMF programma. De geraamd overheidsuitgaven van SRD 43.275 miljoen zal beschikbaar worden gesteld voor het betalen van ambtenarensalarissen, inkopen van goederen en diensten gericht om het ambtelijk apparaat draaiende te houden, het verstrekken van subsidies en bijdragen en het betalen van rente op leningen. Een bedrag van SRD 7,4 miljard is beschikbaar voor projecten die deels begrotingsgefinancierd en deels donorgefinancierd zijn.

Uitgaande van de onderstaande tabel zal elk ministerie een begrotingsaanschrijving ontvangen waarin de zogenaamde reeds bestemde bedragen in de begroting 2025 tot en met 2028, aangeduid zullen worden.

Tabel 3: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk (MTFF) 2023-2028 (SRD miljoen)

in mln SRD	2023 Realisatie	2024 Begroting	2025 Projectie	2026 Projectie	2027 Projectie	2028 Projectie
1 Lopende inkomsten	34.105	42.805	49.914	55.047	60.532	66.895
Directe belastingen	12.204	11.910	16.789	18.377	20.908	23.553
Indirecte belastingen	9.772	14.629	15.201	17.068	18.589	20.302
Niet belastingen	12.129	16.266	17.924	19.603	21.034	23.040
2 Lopende uitgaven	32.901	38.963	43.275	47.481	52.515	57.128
Personele uitgaven	9.332	11.319	14.488	16.371	18.500	20.904
Aanschaf goederen en diensten	5.733	5.823	6.996	7.933	8.763	9.596
Subsidies en bijdragen	13.665	15.421	14.507	14.766	15.713	16.532
3 Interest	4.172	6.401	7.283	8.411	9.539	10.095
4 Lopende Rekening (1-2)	1.204	3.842	6.639	7.567	8.017	9.767
5 Schenkingen	375	443	400	400	400	400
6 Kapitaalsuitgaven	3.897	6.145	7.419	8.740	9.443	10.615
7 Aflossingen	10.669	8.482	5.502	4.526	13.762	16.269
8 Begrotingstekort (4+5-6-7)	-12.987	-10.342	-5.881	-5.300	-14.787	-16.716
	-9,3%	-6,1%	-3,0%	-2,4%	-6,1%	-6,4%
9 Primaire balans (8+3+7)	1.854	4.541	6.904	7.638	8.514	9.648
	1,3%	2,7%	3,5%	3,5%	3,5%	3,7%
10 Trekkingen	17.012	5.820	7.244	5.856	15.863	19.912
11 Financieringstekort/surplus (8+10)	4.025	-4.522	1.363	556	1.075	3.196
	2,9%	-2,6%	0,7%	0,3%	0,4%	1,2%
<i>BBP projectie</i>	139.490,4	170.864,3	195.976,2	219.797,8	243.102,1	262.845,6

Bron: Ministerie van Financiën en Planning (voorlopige cijfers)

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

V.RISICO FACTOREN

Een prudent beleid vereist niet alleen een strikte naleving van de doelstellingen, maar ook de flexibiliteit en bereidheid om op de juiste tijd resultaatgerichte budgettaire beslissingen te nemen. Bij onvoorziene omstandigheden zoals natuurrampen die een reële bedreiging kunnen zijn voor de staatsfinanciën, is een integrale aanpak vereist om de sociaal-economische effecten op te kunnen vangen.

Enkele risicofactoren bij de begrotingsuitvoering zijn:

- **Inkomsten:** overheidsontvangsten kunnen negatief worden beïnvloed door dalingen van de exportprijzen van grondstoffen, in het bijzonder de goud- en olieprijsen.
- **Afstemming:** bij de implementatie van maatregelen is het aan te bevelen dat er een goede afstemming wordt gepleegd en dat alle relevante overheidsinstanties betrokken worden. Dit geldt in het bijzonder voor de beleidsmaatregelen bij de invoering van de BTW (Belasting op de Toegevoegde Waarde),erschikking van vrijstellingen op kapitaalinvesteringen en halffabricaten en rationalisatie van het BAZO-zorgstelsel en staatsbedrijven. Indien belangrijke maatschappelijke actoren en managers niet worden betrokken, kunnen er belemmeringen ontstaan bij de uitvoering van programma's of projecten.

- **Arrears:** er zijn betalingsachterstanden die teruggaan naar voorgaande dienstjaren. Deze achterstallige betalingen worden niet meegenomen in de begroting omdat die al eerder het begrotingsproces hebben doorlopen, met het gevolg dat betalingen die reeds gepland zijn in de begroting vertraagd worden uitgevoerd. Leveranciers die diensten hebben geleverd, wachten dan langer op hun declaraties. Het Ministerie van Financiën en Planning heeft reeds maatregelen getroffen om dit structureel op te lossen, maar het blijft een uitdaging om betalingen tijdig te kunnen voldoen.
- **Rampen:** heden ten dage ontstaan wereldwijd situaties die veroorzaakt worden door klimatologische omstandigheden, meer bekend als “climate change”, waarvan Suriname ook niet bespaard wordt en die een extra druk legt op de begroting.
- **Voortgang IMF-programma:** er moet gewaakt worden dat de QPC elk kwartaal wordt gehaald, anders worden de middelen niet beschikbaar gesteld door het IMF. De IMU heeft als taak om risico's te identificeren en deze bij de autoriteiten te escaleren om de belemmeringen weg te nemen die de voortgang belemmeren.

BIJLAGE 1: CONCRETE MAATREGELEN MOP

Het plan kijkt naar de toekomst (2050) en stelt de volgende bouwstenen daarvoor vast: In 2050 heeft Suriname een rechtvaardige samenleving waarin zijn waarden worden waargemaakt: Rechtvaardigheid, Inclusiviteit, Vrijheid, Gelijkwaardigheid en Duurzaamheid. Een ieder kan binnen het stelsel van wet en recht zelf besluiten over het realiseren van zijn / haar eigen potentieel met in achtneming van de duurzaamheid van de omgeving. Elke inwoner is trots op een leven en land dat welvaart en welzijn biedt, waarbij de volgende normen hoog in het vaandel worden gehouden:

• Goed Bestuur • Zekerheid van energie, water, voedsel, gezondheidszorg, onderwijs, communicatie, sociale voorzieningen • Werkgelegenheid • Waardetoevoeging	• Vergroenen en Groene Groei • Internationale en lokale ontsluiting • Erkenningen grondenrechten • Innovatie • Export-gerichtheid
---	---

Binnen dit kader zijn beleidsgebieden geïdentificeerd, en zijn lange en korte termijn doelen vastgesteld. De Sustainable Development Goals zijn geïntegreerd met de doelen, uitkomsten en indicatoren, en zijn dus een wezenlijk onderdeel van dit Ontwikkelingsplan. Enkele uitvloeiselen van dit plan zijn:

- Gemiddelde reële loonstijging van 17%
- Regionaal gespreide en inclusieve ontwikkeling, in het bijzonder met het oog op werkgelegenheid en ondernemerschap
- Stimulering appartementsbouw en bouw van 500 sociale woningen per jaar
- Stimulering waardecreatie in agro- en diensten sectoren
- Drastische verlaging van veevoer naar 0.25 US\$ / kilo
- Een moderne overheid die efficiënt, transparant, en klantgericht is
- Toename toeristen met 50.000, met creatie van 9.000 nieuwe banen

In het onderstaande is een selectie weergegeven van de concrete maatregelen opgenomen in dit plan:

Productie, Ondernemerschap, Werkgelegenheid, Export • Local content beleid • Verbetering van ondernemersklimaat • Instellen KMO fonds • Differentieren van belastingtarieven • Productschappen voor Nickerie, Moengo, Brokopondo, Groningen en Commewijne • Residu en veterinaire lab voor voedselexport • Verlagen importtarieven voor groene technologie en productie • Stimuleren van houtverwerking en afbouw rondhout export • Teelt van hoogwaardige voedzame snijgrassen en moringa • Training en voorlichting van boeren in PPP-verband	Grond en Huisvesting • Aannemen Appartementsrecht • Betaalbare en snellere afhandeling van familieoverdracht van grond • Bouw van 500 overheidswoningen op jaarbasis • Erkenning van grondenrechten
Transport en Infrastructuur • Nieuwe verbinding over de Suriname rivier • Verspreide openbaar vervoer knooppunten • Herinrichten van 't Hogerhuysstraat • Implementatie van radarsystemen voor overvlieggelden	Sociale Bescherming • Aannemen Wet op Basisbankrekening • Implementatie girale uitkeringen • Daklozenopvang op een specifieke locatie • Bepalen armoedegrens en minimumuurloon • Opzetten vacaturebank • Uitvoeren landelijk programma tegengaan geweld tegen kinderen • Aanbieden van gedecentraliseerde trainings-, opleidings- en projectmogelijkheden
Leefbaar Milieu & Natuur en Veiligheid • Uitfasen giftige stoffen in de mijnbouw • Opstarten fase 2 van Safe City • Community monitoring voor beschermen, rehabilitatie en duurzaam benutting van de biodiversiteit • Stimuleren van regionaal gespreide ontwikkelingskansen en productiemogelijkheden • Drone surveillance • Implementatie van 4 waterwetten • Aannee van de Natuurbeschermingswet	Onderwijs en Gezondheidszorg • Armoedebestrijding door onderwijsvernieuwingen met cognitie als uitgangspunt, waarbij dropouts verminderd worden • Gezondheidszorg betaalbaar, bereikbaar, en betrouwbaar maken door een gedecentraliseerd aanbod van specialisaties • Bevorderen afstandsonderwijs • Operationaliseren Training Authority met betrokkenheid van ondernemersveld • Meer focus op preventie
Efficiënte en Effectieve Overheid • Privatisering staatsbedrijven • Betere inning van belastinggelden • Efficiënter en transparanter maken van overheidsprocessen • Implementatie modaliteiten om ambtenarenbestand te verminderen • Aannemen Nieuw Burgerlijk Wetboek, Wet Openbaar Bestuur, Algemene Wet Bestuursrecht • Instellen corruptie meldpunt en verbod op belangenverstengeling • Mogelijkheden creëren voor districten om op een wettelijke wijze eigen middelen te vergaren	

Bron: Meerjaren Ontwikkelingsplan 2022-2026, oktober 2021, Managementsamenvatting pagina 4 en 5